

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԻ ԼԵԶԱԳՈՐԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՎԱՐԴԻԹԵՐ ՀԱԿՈՐՅԱՆ

Հոգվածը նպատակ ունի պարզաբանելու հարցազրույց հասկացության էությունը, ինչպես նաև դրա տեսակների առանձնահատկությունները՝ կախված կառուցվածքայնության աստիճանից: Հարցազրույցի երեք տեսակները՝ *պաշտոնական*, *կիսապաշտոնական* և *ոչ պաշտոնական*, միմյանցից տարբերվում են իրենց բնորոշ առանձնահատկություններով, որոնք սահմանում են տվյալ հարցազրույցի ընթացքը: Ինչպես պարզ է դառնում Ջոն Սոփելի, Բարաք Օբամայի հետ պաշտոնական հարցազրույցի վերլուծությունից, պաշտոնական հարցազրույցն առանձնանում է լեզվական մի շարք առանձնահատկություններով, որոնք բնորոշ են միայն լեզվի պաշտոնական ոճին: Հարցազրույցի հիման վրա կատարված վերլուծությունը փաստում է նաև գործաբանական յուրահատկությունների դրսևորման մասին, ինչպես նախագահ Օբամայի, այնպես էլ Ջոն Սոփելի խոսքում:

Քանալի բաներ – հարցազրույց, վերահսկողության աստիճան, պաշտոնական, փակ հարցեր, քաղաքավարության իմպլիկատորա, բացասական քաղաքավարություն, փոխհատուցող քաղաքավարություն, միասնականություն արտահայտող քաղաքավարություն:

Հարցազրույցները լայնորեն կիրառվող միջոցներ են, որոնք ներկայացնում են մարդկանց փորձը, ներքին ընկալումները, իրականության հանդեպ նրանց վերաբերմունքը: Հարցազրույցը տեղեկատվության ձեռքբերման ամենատարածված մեթոդն է լրագրողների կողմից ամբողջ աշխարհում: Զրուցակցի հետ տեղի ունեցող զրույցը հետաքրքրություն է ներկայացնում ոչ միայն որպես փաստերի ձեռքբերման մեթոդ, այլև արժեք է ներկայացնում որպես տեքստ, ժանր¹:

Հարցազրույցի՝ որպես սոցիալական փոխազդեցության մասին վերլուծությունը սկիզբ է առնում 1980–ականներին, ինչն ուղեկցվում էր իրականության և նկարագրության վերաբերյալ փիլիսոփայական բանավեճերով: Գաուդին և Փոթերը պնդում են, որ հարցազրույցի նպատակը պետք է լինի ոչ թե ներդաշնակ հարաբերություններ ստեղծելը, այլ ներդաշնակ հարաբերությունների միջոցով արժեքավոր տվյալներ հավաքագրելը²:

¹ DeWalt K. M., DeWalt B. R. Participant observation. Lanham, Maryland, 2002.

² Goudy W. J. & Potter H. R. Interview rapport: demise of a concept // The Public Opinion Quarterly, 1975.

Կախված կառուցվածքայնության աստիճանից՝ հարցազրույցները բաժանվում են երեք կատեգորիաների՝ **պաշտոնական, կիսապաշտոնական և ոչ պաշտոնական** հարցազրույցներ³:

Պաշտոնական /կառուցվածքային հարցազրույցները ներառում են նախասահմանված փակ հարցեր, որոնք ենթադրում են մեկ հնարավոր պատասխան՝ որպես ընդունելի: Փակ հարցերին կարելի է պատասխանել «այո» կամ «ոչ»-ի միջոցով, որը կարող է ուղեկցվել հետագա հիմնավորումներով⁴:

Ինչպես արդեն նշվեց, կառուցվածքային հարցազրույցներն իրենց բնույթով հաստատուն են, որի ընթացքում հարցազրուցավարից չի պահանջվում ակտիվ մասնակցություն ունենալ ուսումնասիրության մեկնաբանման ընթացքում, խախտել հարցերի հաջորդականությունը կամ հանպատրաստից ավելացնել պատասխանների կատեգորիաներ⁵:

Կիսապաշտոնական հարցազրույցները ավելի ճկուն են, որոնք նույնպես ուղեկցվում են հարցազրույցի պլանով: Հարցազրույցի ընթացքում հարցազրուցավարը հնարավորություն ունի փոխելու տրվող հարցերի հերթականությունը՝ ելնելով պատասխանների համատեքստից:

Ոչ պաշտոնական հարցազրույցները հանդես են գալիս որպես որակական հետազոտության մեթոդ տվյալների հավաքագրման համար: Ոչ պաշտոնական հարցազրույցները ենթադրում են ճշգրիտ գիտելիքներ և մանրակրկիտ նախապատրաստություն խորաթափանց ուսումնասիրություն իրականացնելու նպատակով⁶:

Պաշտոնական հարցազրույցների լեզվագործաբանական յուրահաղորդությունները վեր հանելու նպատակով վերլուծենք Ջոն Սոփելի՝ ԱՄՆ-ի նախագահ Քարաք Օբամայի հետ հարցազրույցի հետևյալ հատվածը.

SOPEL: *And I suppose the - you know, you famously said when you went to Africa, I think when you first became president, you know, "What we need is strong institutions and- "*

³ Fontana A. & Frey J.H. The interview: from neutral stance to political involvement. In Denzin, N.K., & Lincoln, Y.S. (eds.) // The Sage Handbook of Qualitative Research, 3rd ed., California, 2005.

⁴ Barnes D. From communication to curriculum. Harmondsworth, 1976; Hargreaves A. Experience counts, theory doesn't: how teachers talk about their work // Sociology of Education, 1984.

⁵ Berg B. L. Qualitative research methods for the social sciences. Boston, 1998.

⁶ Patton M.Q. Qualitative research and evaluation methods. California, 2002.

OBAMA: Yes.

SOPEL: " - not strong men". *You're going to Ethiopia, where there is effectively no opposition in Parliament.*

OBAMA: Right.

Հարցազրուցավարն իր խոսքում անուղղակիորեն շեշտում է նախագահի այցի մասին Իթիոպիա: **Անուղղակի բառային հնարներ** “*you know*”- ի և “*I suppose*” -ի և “*I think*” -ի կիրառությունը նվազեցնում է Սոփելի կարծիքի սաստկությունը՝ հիմք դառնալով **բացասական քաղաքավարության** (բացասական քաղաքավարությունը հանդիպում է Բրաունի և Լևինսոնի աշխարհայիններում, որը դրսևորվում է խոսողի անուղղակի խոսքից կամ պահվածքից անուղղակի լեզվական հնարների, հարցերի, պարզադրանքը նվազեցնելու, կամ ներողություն հայցելու միջոցով)⁷:

“*And I suppose the - you know, you famously said when you went to Africa, I think when you first became president, you know*”: Հարցազրուցավարն անավարտ է թողնում իր միտքը՝ նպատակ ունենալով այն ակնհայտորեն արտահայտել ավելի ուշ: Այսպիսով, Սոփելը ձևավորում է **հաշվարկված լռություն /calculated aposiopesis/**՝ ոճական հնարը՝ ավելի արտահայտիչ դարձնելով իր խոսքը: “*What we need is strong institutions and-* ”; “*- not strong men*”.

SOPEL: You're going to Kenya, where the *International Criminal Court is still investigating certain members of the government*, which seems *kind of hardly ideal institutions*.

Ինչպես ակնհայտ է դառնում պատասխանից, Սոփելն անուղղակիորեն հնչեցնում է հաստատությունների նկարագիրը “*kind of*” **անուղղակի բառային հնարի** միջոցով: Այսպիսով, զերծ մնալով ուղղակի դիրքորոշումից՝ Սոփելը ձևավորում է **բացասական քաղաքավարություն** “*You're going to Kenya, where the International Criminal Court is still investigating certain members of the government which seems kind of hardly ideal institutions*”. Պետք է նշել, որ Սոփելը ձևավորում է **քաղաքավարության իմպլիկատորա** հետևյալ կառույցի կիրառության շնորհիվ՝ “*hardly ideal institutions*”:

(Քաղաքավարության իմպլիկատորան առաջանում է որևէ բանի արդյունքում, երբ որևէ բանի ենթադրության արդյունքում ուղղակիորեն նշելու

⁷ Brown P. and Levinson S. Politeness. Some universals in language usage. Cambridge, 1987.

փոխարեն ձևավորվում է քաղաքավարության իմպլիկատորա: Համաձայն Արունդեյի հաղորդակցության համագործակցային կառուցողական կաղապարի՝ քաղաքավարության իմպլիկատորան առաջանում է հաղորդակցվող մասնակիցների քաղաքավարի փոխազդեցության արդյունքում)⁸:

Այսպիսով, Սոփելն անուղղակիորեն նշում է, որ այդ հաստատությունները հեռու են իդեալական լինելուց: Անշուշտ, իմպլիկատորան չէր առաջանա *“unideal”* ածականի կիրառության դեպքում:

OBAMA: *Well, they're not ideal institutions. But what we found is, is that when we combined blunt talk with engagement, that gives us the best opportunity to influence and open up space for civil society. And the human rights agenda that we think is so important. And, you know, a good example of this is Burma. Where I was the first US president to visit there.*

At a time when we saw some possibility of transition, by the time I landed in Burma - it is not a liberal democracy by any means. And there were still significant human rights violations taking place. But my visit then solidified and validated the work of dissenters and human rights activists.

And that has continued to allow them to move in the direction of a democracy. So, so *our view is*, in the same way that I visited Russia, and in the same way that I visited China, even when we know that there are significant human rights violations taking place, *we want to make sure that we're there so that we can have this conversation and point them in a better direction.*

Օբամայի դիրքորոշմանն անուղղակիություն է հաղորդում *“well”* անուղղակի բառային *հնարը*: Ակնհայտորեն *քաղաքավարության իմպլիկատորան* համակառուցված է Օբամայի խոսքում, քանի որ Օբաման կիրառում է հետևյալ կառույցը՝ *“they're not ideal institutions”*. Խոսափելով բացասական ածականի ընտրությունից՝ նախագահը հեռու է մնում ուղղակի գնահատականներ տալուց ստեղծված իրականության մասին՝ լավատեսություն ներշնչելով ապագայի վերաբերյալ: Հարկ է նշել, որ *քաղաքավարության իմպլիկատորան* չէր ձևավորվի հետևյալ ածականի կիրառության դեպքում *“nonideal”*: *“We”* անձնական դերանվան կիրառությունը *“I”* դերանվան փոխարեն ձևավորում է *միասնականություն արտահայտող քաղաքավարություն* (քա-

⁸ Arundale R., An alternative model and ideology of communication for an alternative to politeness theory // Pragmatics, 1999, № 9.

ղաքավարության իմպլիկատորայի այս տեսակը՝ առաջադրված Հ.Թովմասյանի կողմից, առաջանում է, երբ խոսողը կարևորում է ոչ միայն իրեն, այլև մի խումբ մարդկանց որևէ գործողության կամ ծրագրի իրականացման փուլում⁹։ Այդ կերպ նախագահը շեշտադրում է միասնական ջանքերի արդյունավետությունը։ *“But what we found is, is that when we combined blunt talk with engagement, that gives us the best opportunity to influence and open up space for civil society”*; *“And the human rights agenda that we think is so important”*; *“At a time when we saw some possibility of transition”*; *“we want to make sure that we’re there so that we can have this conversation and point them in a better direction”*. Հակադրության կիրառությունն առանձնակիորեն է ընդգծում նախագահի խոսքը. *“But what we found is, is that when we combined blunt talk with engagement, that gives us the best opportunity to influence and open up space for civil society”*; *But my visit then solidified and validated the work of dissenters and human rights activists”*:

Խոսելով անհամաչափ քայլերի մասին իրավունքների ճգնաժամի ժամանակաշրջանում՝ նախագահ Օբաման դիտավորյալ կիրառում է *“still”* մակբայը՝ ձևավորելով *փոխհարուցող քաղաքավարություն*։ (Քաղաքավարության այս տեսակն առաջադրվել է Բրաունի և Լևինսոնի աշխատություններում և առաջանում է, երբ խոսողը ցույց է տալիս, որ վաղ կարծիքի չէ դիմացինի մասին, չնայած վերջինիս կողմից որևէ պահվածք կամ արտահայտություն կարող է մեկնաբանվել այդպես)¹⁰։ Այսպիսով, Օբաման անուղղակիորեն հայտնում է, որ չնայած արդեն ձեռնարկված քայլերին՝ ցուցաբերվել են անհրաժեշտ միջոցներ համակարգի բարելավման նպատակով՝ *“And there were still significant human rights violations taking place”*.

Ակնհայտորեն *իմպլիկատորան* չէր ձևավորվի հետևյալ դեպքում՝ *“And there were significant human rights violations”*, որն այնուհետև հնչում է նրա պատասխանում։ Մեկ այլ իմպլիկատորա է ձևավորվում նախագահի այն խոսքից, երբ Օբաման անուղղակիորեն հայտնում է, որ նա մարդու իրավունքների իրական և հավատարիմ պաշտպանն է, ինչի ապացույցն է նրա՝ Բուրմա կատարած այցը։

⁹ **Товмасын Г.** Об имплицатуре вежливости в процессе коммуникации // Язык в парадигмах гуманитарного знания: XXI век, сборник научных статей, Санкт-Петербург, 2009.

¹⁰ **Brown P. and Levinson S.** Politeness. Some universals in language usage. Cambridge, 1987.

Իր խոսքում նախագահը կիրառում է *“you know”* անուղղակի բառային հնարը՝ անուղղակիություն հաղորդելով իր ասածին և այդպես ձևավորելով **բացասական քաղաքավարություն**:

Հարկ է նշել, որ **փոխհադուցող քաղաքավարության** հիմք է ածականի համեմատական աստիճանն է՝ *“better”*, որը նպատակ ունի չնվաստացնելու և չզրպարտելու նրանց կողմից իրականացված քայլերը. *“we want to make sure that we’re there so that we can have this conversation and point them in a better direction”*. Այդպիսով, նախագահը խուսափում է թերազնահատելուց նրանց կողմից յուրացված քաղաքականությունը: Անկասկած, իմպլիկատորան չէր ձևավորվի ածականի դրական աստիճանի կիրառության պարագայում. *“good”*:

Թվարկում և նույնասկիզբ ոճական հնարներն Օբամայի խոսքը դարձնում են ավելի ընկալելի և արտահայտիչ:

ЛИНГВО-ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОФИЦИАЛЬНОГО ИНТЕРВЬЮ

ВАРДИТЕР АКОПЯН

Целью данной статьи является выявление сущности понятия интервью, а также рассмотрение основных видов и характерных черт интервью в зависимости от степени стандартизации вербального диалога. Виды интервью, а именно структурированное, полуструктурированное и неструктурированное характеризуются типичными особенностями, которые определяют ход собеседования. При анализе структурированного интервью Барака Обамы Джону Сопелу становится ясно, что структурированное интервью характеризуется лингвистическими особенностями типичного официального стиля языка. Анализ исследования данного интервью также свидетельствует о разнообразии проявления прагматических особенностей как в речи Барака Обамы, так и в речи Сопела.

Ключевые слова – интервью, степень структурирования, официальный, закрытые вопросы, импликация вежливости, отрицательная вежливость, компенсационная вежливость, вежливость выражающая коллективизм.

LINGUO-PRAGMATIC PECULIARITIES OF FORMAL INTERVIEWS

VARDITER HAKOBYAN

Varditer Hakobyan in this article aims at clarifying succinctly the essence of an interview as well as the distinctive features of its various types depending on the interview structure. Each of the three forms of the interviews: official, semi-official, non-official has its own characteristic features, which determine the course of the interview. The analysis of Barrack Obama's interview with Jon Sopel, North America Editor for the BBC clearly show that formal interviews are characterized by certain linguistic peculiarities specific to the formal style of the language. It should be noted that pragmatic peculiarities are vividly manifested not only in Obama's speech, but in Jon Sopel's speech as well.

Key words – interview, degree of structuring, official/formal, closed questions, politeness implicature, negative politeness, compensatory politeness, expressing common courtesy.